

JISMONIY SHAXSLAR UCHUN MOL-MULK VA YER SOLIQLARINI HISOBLASH VA UNDIRISH SAMARADORLIGI

Bozorov Eldor Ermatovich

O'zbekiston Respublikasi Soliq qo'mitasi huzuridagi Fiskal instituti magistranti

Kirish: Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq mahalliy budjet daromad qismini shakllantiruvchi soliqlardan biridir. Mulkida soliq solinadigan mol-mulki bo'lgan jismoniy shaxslar, shu jumladan chet el fuqarolari, shuningdek yuridik shaxs tashkil etgan va tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaliklari jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq to'lovchilaridir.

Mol-mulk solig'i mahalliy soliqlarning bir turi bo'lib, yuridik va jismoniy shaxslardan undiriladi. Mulkida ushbu Kodeksning 419-moddasiga muvofiq soliq solish obyekti deb tan olinadigan mol-mulki bo'lgan jismoniy shaxslar, shu jumladan chet el fuqarolari, agar O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomalarida boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, shuningdek yuridik shaxs tashkil etgan holdagi yoki etmagan holdagi dehqon xo'jaliklari jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'ining soliq to'lovchilari deb e'tirof etiladi.

O'zbekiston Respublikasi hududida joylashgan quyidagi mol-mulk jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig' soliq solish obyekti hisoblanadi.

- 1) uy-joylar, kvartiralar, dala hovli imoratlari;
- 2) tadbirkorlik faoliyati va (yoki) daromad olish uchun mo'ljallangan yashash uchun mo'ljallanmagan ko'chmas mulk obyektlari;
- 3) qurilishi tugallanmagan yashash uchun mo'ljallanmagan obyektlar.¹

Qurilishi tugallanmagan yashash uchun mo'ljallanmagan obyektlarga ushbu obyektning qurishga doir loyiha-smeta hujjatlarida belgilangan normativ muddatda qurilishi tugallanmagan obyektlar, agar qurilishning normativ muddati belgilanmagan bo'lsa, ushbu obyektning qurilishiga vakolatli bo'lgan organning ruxsatnomasi olingan oydan e'tiboran yigirma to'rt oy ichida qurilishi tugallanmagan obyektlar kiradi;

- 4) ko'p kvartirali uylarga uzviy bog'liq bo'lgan avtomashina turar joylari, shuningdek boshqa imoratlar, binolar va inshootlar.

Quyidagilarning mulkida bo'lgan mol-mulk soliq solishdan ozod etiladi:

- 1) "O'zbekiston Qahramoni", Sovet Ittifoqi Qahramoni, Mehnat Qahramoni unvonlariga sazovor bo'lgan, uchala darajadagi Shuhrat ordeni bilan taqdirlangan fuqarolarning.

¹ <https://qoraqalpoq.adliya.uz/uz/news/detail.php?ID=59751>

Mazkur imtiyoz tegishincha “O‘zbekiston Qahramoni” unvoni berilganligi to‘g‘risidagi guvohnoma, Sovet Ittifoqi Qahramoni, Mehnat Qahramoni daftarchalari, orden daftarchasi yoki mudofaa ishlari bo‘yicha bo‘limning ma‘lumotnomasi asosida beriladi;

2) urush nogironlari va qatnashchilari, shuningdek doirasi qonunchilik bilan belgilanadigan, ularga tenglashtirilgan shaxslar.

Ushbu imtiyoz urush nogironining (qatnashchisining) tegishli guvohnomasi yoki mudofaa ishlari bo‘yicha bo‘limning yoxud boshqa vakolatli organning ma‘lumotnomasi asosida, nogironligi bo‘lgan boshqa shaxslarga (qatnashchilarga) nogironligi bo‘lgan shaxsning (qatnashchining) imtiyozlarga bo‘lgan huquqi to‘g‘risidagi guvohnomasi asosida beriladi.

3) sobiq SSSRni, O‘zbekiston Respublikasining konstitutsiyaviy tuzumini himoya qilish yoxud harbiy xizmatning yoki ichki ishlar organlaridagi va O‘zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasidagi xizmatning boshqa majburiyatlarini bajarish chog‘ida yaralanganligi, kontuziya yoki mayib bo‘lganligi oqibatida yoxud frontda bo‘lish bilan bog‘liq kasallik tufayli halok bo‘lgan harbiy xizmatchilarning hamda ichki ishlar organlari va O‘zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi xodimlarining ota-onalari hamda beva xotinlari (beva erlari).

4) energiya resurslarining amaldagi tarmoqlaridan to‘liq uzib qo‘yilgan turar joylarda qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanuvchi shaxslar qayta tiklanadigan energiya manbalari o‘rnatilgan oydan e‘tiboran uch yil muddatga.

5) yetim bolalar va ota-ona qaramog‘idan mahrum bo‘lgan bolalar. Mazkur imtiyoz yetim bolalarga va ota-ona qaramog‘idan mahrum bo‘lgan bolalarga davlat tomonidan ajratiladigan uy-joy uchun ular yigirma uch yoshga to‘lguniga qadar amal qiladi.

Quyidagi jismoniy shaxslarning mulkida bo‘lgan mol-mulk oltmish kvadrat metr doirasida soliq solishdan ozod qilinadi:

1) o‘n nafar va undan ortiq bolalari bor ota-onalaridan birining. Mazkur imtiyoz fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organining bolalar borligini tasdiqlovchi ma‘lumotnomasi asosida beriladi;

2) pensionerlarning. Mazkur imtiyoz pensiya guvohnomasi asosida beriladi;

3) I va II guruh nogironligi bo‘lgan shaxslarning. Mazkur imtiyoz pensiya guvohnomasi yoki tibbiy-mehnat ekspert komissiyasining ma‘lumotnomasi asosida beriladi;

Eslatib o‘tish joizki, Davlat soliq qo‘mitasi tomonidan tadbirkorlik sub'yektlari va fuqarolarga qulay shart-sharoitlar yaratish maqsadida, soliq va boshqa majburiy to‘lovlarni bankka bormasdan «CLICK», «U-PAY», «MBANK» va «PayMe» to‘lov tizimlari yordamida mobil telefon yoki internet

orqali onlayn rejimda to'lash imkoniyati yaratilgan. Ushbu to'lov tizimidan foydalanish fuqarolar uchun bepul va amalga oshirilgan to'lovlar uchun komission to'lov olinmaydi. Shuningdek, to'langan soliqlar haqidagi ma'lumotlar soliq to'lovchilarning shaxsiy kartochkalariga avtomatik ravishda qayd qilinadi.

2024-yil 1-yanvardan 2027-yil 1-yanvargacha bo'lgan muddatda "Ilmiy-tadqiqot" markazlari yuridik shaxslarning ushbu markazlar ob'yektlari va ular egallab turgan yer uchastkalari bo'yicha mol-mulk solig'i hamda yuridik shaxslardan undiriladigan yer solig'ini to'laydi. Ushbu soliqlar bo'yicha hisoblangan summaning 1 foizi miqdorida, shuningdek 1 foiz soliq stavkasi bo'yicha ijtimoiy soliq to'laydi.

1-yanvardan O'zbekistonda jismoniy shaxslarning mol-mulk solig'i stavkalari oshirildi va ularni hisoblash tartibi o'zgardi. Bu soliq va budget siyosatining 2024-yilga mo'ljallangan asosiy yo'nalishlari qabul qilingani munosabati bilan qonun hujjatlariga o'zgartishlar kiritish to'g'risidagi qonunda nazarda tutilgan. Tariflar 10,7–12,2 foizga oshdi.

Ya'ni 2024-yil 1-yanvardan jismoniy shaxslar egaligidagi noturar obyektlarning soliq bazasi quyidagi miqdordalarda 1 kvadrat metr uchun mutlaq miqdorda belgilangan eng kam qiymatdan past bo'lishi mumkin emas:

- Toshkent shahrida — 3 mln so'm;
- Nukus shahrida va viloyat markazlarida — 2 mln so'm;
- boshqa shaharlarda va qishloq joylarda — 1,2 mln so'm.

Bunday qaror turar joy bo'lmagan yirik binolar (ofislar), jumladan, yirik mahalliy kompaniyalarga qarashli binolar jismoniy shaxslarga nomiga ro'yxatga olingani sababli qabul qilingan.

Agar obyektning 1 kvadrat metri qiymati belgilangan minimal miqdordan past bo'lsa, soliq to'lovchilar ko'chmas mulk qiymatini soliq solish maqsadlarida baholash uchun mustaqil baholovchilarni jalb qilishlari mumkin. Bunda, mustaqil baholash natijalari soliq solinadigan baza sifatida tan olinadi.

Xulosa. Mamlakatimizda yer solig'ini undirishda bir qator muammolarga duch kelamiz. Xususan, yer solig'i yerdan foydalanish darajasi va tabiatiga unchalik ta'sir qilmaydi, dehqonchilikning eng samarali usullaridan foydalanishni rag'batlantirmaydi. Suvni tejaydigan (tomchilatib, yomg'irlatib, diskret va boshqa) sug'orish texnologiyalari joriy etilgan yerlarni vaqtinchalik soliqdan ozod etish kabi turli imtiyozlarning qo'llanilishi ushbu muammo yechimi bo'la oladi. Yer solig'ining soliq to'lovchi moliyaviy ahvoriga bog'liq emasligi.

Soliq to'lovchining to'lov qobiliyati bor-yo'qligidan qat'i nazar, soliqlar undirilishi kerak. Soliqning ushbu jihati byudjet mablag'larini barqarorligini ta'minlasada, kezi kelganda soliq to'lovchilarning imtiyozga muhtoj qatlamlari uchun og'irlik qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasining soliq siyosatini takomillashtirish konsepsiyasi to'g'risidagi" 2018-yil 29-iyundagi PF-5468-son farmoni
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston-2030" strategiyasini tasdiqlash va uni savaraliamalga oshirish tadbirlari to'g'risida"gi 2020 yil 6 oktyabrdagi PF-6079 sonli Farmoni
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 30 dekabrdagi "O'zbekiston Respublikasining "2022 yil uchun O'zbekiston Respublikasining Davlat byudjeti to'g'risida"gi Qonuni ijrosini ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-73-son qarori
4. O'zbekiston respublikasi vazirlar mahkamasining "Soliq ma'muriyatchiligida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi 359-sonli qarori.

